

49794 - زن حامله و شیرده روزه نمی‌گیرند و به جایش قضا می‌کنند و غذا دادن به جای روزه برایشان درست نیست

سوال

من این را خواندم که زن باردار و شیرده می‌تواند روزه را ترک کند و به جایش غذا بدهد و قضا برایش لازم نیست و به آنچه از ابن عمر در این باره وارد شده استدلال می‌کنند. با دلیل در این باره توضیح دهد، بارک الله فیکم.

پاسخ مفصل

الحمد لله.

علما درباره حکم زن باردار و شیرده در صورتی که روزه نگیرند اختلاف نظر دارند.

قول نخست: تنها قضا برای آنان لازم است و این مذهب امام ابوحنیفه - رحمه الله - است و از میان صحابه، علی بن ابی طالب - رضی الله عنه - چنین گفته است.

قول دوم: اگر بر جان خود ترس داشتند تنها قضا برای آنان لازم است و اگر برای نوزادشان می‌ترسیدند باید قضا کنند و همچنین به جای هر روز به یک بینوا غذا دهند و این مذهب امامان شافعی و احمد است. جصاص این را از ابن عمر - رضی الله عنهما - نقل کرده است.

قول سوم: بر آنها تنها غذا دادن لازم است و قضا ندارند. از میان صحابه، عبدالله بن عباس - رضی الله عنهما - چنین گفته و ابن قدامه در «المغنی» (۳/ ۳۷) آن را از ابن عمر - رضی الله عنهما - نیز نقل کرده است.

ابوداود (۲۳۱۸) از ابن عباس نقل کرده که درباره آیه {وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ} گفت: رخصتی بود برای مرد و زن که به کهنسال که توانایی روزه را ندارند که روزه نگیرند و به جای هر روز به یک بینوا غذا دهند و برای زن باردار و شیرده اگر [از زیان] ترسیدند. ابوداود می‌گوید: یعنی بر فرزندان‌شان ترسیدند، که در این صورت روزه نمی‌شوند و به جایش غذا می‌دهند. نووی می‌گوید: سند آن حسن است.

بزار همین را روایت کرده و در پایانش افزوده است: ابن عباس به کنیزش که حامله بود می‌گفت: تو به منزله کسی هستی که توانایی‌اش را ندارد، بنابراین باید فدا (غذا) دهی و قضایی بر تو نیست. دارقطنی سند آن را صحیح دانسته است این را حافظ

ابن حجر در «التلخیص» گفته است.

جصاص در «أحكام القرآن» اختلاف صحابه را درباره این مسئله آورده و می‌گوید:

«سلف در این باره بر سه وجه اختلاف کرده‌اند: علی می‌گوید: اگر [زن حامله و شیرده] روزه نشوند باید قضا را به جای آورند و فدیهای ندارند. ابن عباس می‌گوید: بر آن فدیة لازم است بدون قضا، و ابن عمر می‌گوید: آن دو باید هم فدیة دهند و هم قضا کنند».

آنان که می‌گویند بر آن دو تنها قضا لازم است به چند دلیل استناد کرده‌اند:

۱- روایت نسائی (۲۲۷۴) از انس از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - که فرمودند: «الله از مسافر نصف نماز و [همه] روزه را برداشته است و [همچنین] از زن باردار و شیرده». آلبانی در صحیح نسائی آن را صحیح دانسته است. اینجا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - حکم زن حامله و شیرده را همانند مسافر قرار داده و مسافر روزه نمی‌گیرد و قضا می‌کند. زن حامله و شیرده نیز چنین است. نگا: «أحكام القرآن» جصاص.

۲- قیاس بر بیمار؛ یعنی همانطور که بیمار روزه نمی‌گیرد و سپس قضایش را به جا می‌آورد، زن باردار و شیرده نیز چنین است.

نگا: «المغنی» (۳/ ۳۷) و «المجموع» (۶/ ۲۷۳).

گروهی از علما این قول را برگزیده‌اند.

شیخ بن باز - رحمه الله - در «مجموع الفتاوی» (۱۵/ ۲۲۵) می‌گوید:

«زن باردار و شیرده، حکمشان همان حکم بیمار است و در صورتی که روزه برایشان دشوار باشد مشروع است که روزه نشوند و باید همانند بیمار هنگام توانایی قضایش را به جای بیاورند، و برخی از علما بر این نظر هستند که تنها کافی است به جای هر روز به یک بینوا غذا دهند و این قولی است ضعیف و مرجوح، و درست آن است که باید مانند مسافر و بیمار قضایش را به جا آورند، زیرا الله تعالی می‌فرماید: **فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ** [سوره بقره: ۱۸۴] (پس هر یک از شما که بیمار یا مسافر بود پس تعدادی از روزهای دیگر [را روزه شود]).».

ایشان همچنین در «مجموع الفتاوی» (۱۵/ ۲۲۷) می‌گوید:

«قول صحیح در این مسئله آن است که بر زن باردار و شیرده تنها قضا لازم است و آنچه از ابن عباس و ابن عمر نقل شده که زن حامله و شیرده باید غذا دهد قولی است مرجوح و مخالف ادله شرعی، و الله سبحانه می‌فرماید: **فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ**

مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ [سورة بقره: ۱۸۴] (پس هر یک از شما که بیمار یا مسافر بود پس تعدادی از روزهای دیگر [را روزه شود]).

همچنین زن شیرده اگر ترسید که با شیر دادن به نوزادش در رمضان سلامتی‌اش به خطر بیفتد یا ترسید که در صورت روزه نتواند به فرزندش شیر دهد، روزه نمی‌شود و تنها لازم است قضایش را به جا آورد.

همچنین در «فتاوی اللجنة الدائمة» (۲۲۶ / ۱۰) آمده است:

«اما زن حامله اگر در هنگام حاملگی نسبت به جان خودش یا سلامتی جنینش نگران بود اجازه دارد که روزه نشود و پس از وضع حمل و پاک شدن از نفاس قضایش را به جا آورد... و غذا دادن نمی‌تواند جایگزین قضا شود، بلکه باید حتما روزه قضایش را به جا آورد و این کافی است و نیازی به غذا دادن نیست».

شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - در «الشرح الممتع» (۶ / ۲۲۰) پس از ذکر اختلاف علما در حکم این مسئله، این قول را برگزیده که برای این دو (زن باردار و شیرده) تنها قضا لازم است و می‌گوید:

«و این قول نزد من راجح‌ترین اقوال است، زیرا در نهایت آن دو مانند بیمار و مسافرنده که برای آنها تنها قضا لازم است».

والله تعالى اعلم